

Rumeli

RUMELİ İSLÂM ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

مجلة روم ايلي للبحوث الإسلامية | Rumeli Journal of Islamic Studies

ISSN: 2564 - 7903 • Yıl / Year: ilkbahar / Spring 2019 • Sayı / Issue: 3

TRAKYA
ÜNİVERSİTELER BİRLİĞİ
İLAHİYAT FAKÜLTELERİ

RUMELİ

İslâm Araştırmaları Dergisi

مجلة روم ايلي للبحوث الإسلامية / Journal of Islamic Studies

Yıl / Year: 2 - İlkbahar / Spring 2019 - Sayı / Issue: 3

ISSN: 2564-7903

Dergimizin Tarandığı Veritabanı ve İndeksler:

ESKİCUMA (TARGOVIŞTE) KIZANA SULTAN TEKKESİ VE KIZANA SULTAN EKSENİNDE TÜRK-İSLAM TASAVVUFUNDA TÜRK TİPİ KADIN EVLİYA FENOMENİ

Bahriye Güray Gülyüz*

Geliş Tarihi : 22 Mart 2019
Kabul Tarihi : 24 Nisan 2019

Öz

Geleneksel din anlayışında evliyalar, Allah'ın verdiği ilhamla doğa ve insanüstü özelliklere sahip kişiler olarak kabul edilmişlerdir. Evliyaların kerâmet sahibi olduklarına inanılması onlara halkın nazarında peygamberlere yakın bir konum kazandırmıştır.

Cinsiyet faktörü açısından değerlendirildiğinde erkek evliyaların çoğunlukta olduğu görülse de, Orta Asya'dan Balkanlara, Türklerin yaşadığı her coğrafyada kadın evliya kültürüne de rastlanmaktadır. Çeşitli adlarla anılan bu kadın evliyaların halk üzerinde büyük etkiye sahip birer fenomen oldukları anlaşılmaktadır. Bu evliyalardan biri olan Kızana Sultan'ın türbesinin de yer aldığı tekke, Bulgaristan'ın Eskicuma (Targovişte) şehrine bağlı Kızana (Momino) köyü girişinde yer almaktadır. Tarihi süreç içerisinde mimari olarak değişimlere uğrayan tekke, günümüzde de kurbanların kesildiği, cem törenlerinin düzenlendiği, çeşitli adakların adandığı bir inanç merkezidir. Sultan Ana, Sarı Kız, Zühre, Fatma gibi isimlerle de anılan Kızana Sultan'ın şekil değiştirmek, görünmez olmak, hayvanlarla konuşmak gibi doğa ve insanüstü özelliklerinin olduğuna inanılmaktadır.

Bu çalışmada, Kızana Sultan Tekkesi'ni tanıtmak ve dini bir figür olan Kızana Sultan üzerinden Türk-İslam tasavvufunda Türk tipi kadın evliya fenomeninin özelliklerini tespit etmek amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bulgaristan, Eskicuma, Kızana Sultan, Sultan Ana, Sarı Kız, Kadın evliya, Fenomen, Tasavvuf.

THE KIZANA SULTAN TEKKE IN ESKICUMA (TARGOVISHTA) AND TURKISH TYPE FEMALE SAINT PHENOMENON ON THE AXIS OF KIZANA SULTAN IN THE TURKISH-ISLAMIC MYSTICISM

Abstract

In the understanding of traditional religion, the saints were accepted as people with supernatural and superhuman characteristics by the inspiration of God. The saints had gained a position close to the prophets in the eyes of the people because they believed that the saints have a miracle. Although it is seen that male saints are in majority in terms of gender factor, the cult of female saints is encountered from Middle Asia to the Balkans in every region where Turks live. It is understood that these female saints, who are called by various names, are a phenomenon with great effect on the people. One of these female saints is Kızana Sultan. Her tekke including tomp is located at the entrance of Kızana (Momino) Village of Eskicuma (Targovishte) city in Bulgaria. The Kızana Sultan Tekke, which has undergone architectural changes in the historical process, is a center of faith in which sacrifice an animal for god, cem ceremonies, and various offerings are dedicated nowadays. It is believed that Kızana Sultan, who is also called by the names of Sultan Ana, Sarı Kız, Zühre and Fatma, has supernatural and superhuman characteristics such as transformation, invisibility and talking to animals.

In this study, it is aimed to introduce the Kızana Sultan Tekke and determine the characteristics of phenomenon of Turkish-type female Saint through the Kızana Sultan as a religious figure in the Turkish-Islamic mysticism.

Keywords: Bulgaria, Eskicuma, Kızana Sultan, Sultan Ana, Sarı Kız, Female saint, Phenomenon, Mysticizm.

* Dr. Öğr. Üyesi. Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi. bahriyeguray@trakya.edu.tr. Orcid Id: 0000-0003-1116-6527.

Bu çalışma "iThenticate" intihal tarama programında taranmış ve çalışmanın intihal içermediği tespit edilmiştir.

Atf: Güray Gülyüz, Bahriye. "Eskicuma (Targovişte) Kızana Sultan Tekkesi ve Kızana Sultan Ekseninde Türk-İslam Tasavvufunda Türk Tipi Kadın Evliya Fenomeni". Rumeli İslâm Araştırmaları Dergisi / 3 (Nisan 2019): 32-46.

Giriş

Geleneksel din anlayış ve düşüncesinde evliyalar, Allah'ın verdiği ilhamla geleceği görebilen, dertlere deva, hastalıklara şifa verebilen, doğaya ve zamana hükmeden, hatta ölüleri diriltten doğa ve insan üstü özelliklere sahip kişiler olarak kabul görmüşlerdir. Arapça'da "dost, arkadaş, yardımcı" anlamında kullanılan veli kelimesinin çoğulu olan evliya sözcüğü Türkçede tekil şahıs bildiren bir terim olarak kullanılmaktadır.¹

Evliyaların kerâmet² sahibi olduklarına dair inançlar, halk nazarında onlara peygamberlere yakın bir konum kazandırmıştır. Allah ile sürekli iletişim halinde oldukları düşünülen bu kişiler; duaların kabulü, dileklerin gerçekleşmesi ve mucizelerin³ zuhûr etmesi için birer aracı olarak kabul edilmiştir. Evliyaların şahsiyetleri ve cisimleri kadar kullandıkları, dokundukları eşyaların da kutsal ve etkili olduğuna inanılmıştır. Sağlığında halk arasında korkuyla karışık bir saygı gören evliyalar, öldükten sonra da kerâmetler göstermeye, cezalandırmaya, dilek ve dualara cevap vermeye devam ederler. Buna bağlı olarak metfun oldukları türbe ve mezarlar adakların adandığı, kurbanların kesildiği, çeşitli ritüellerle anmaların yapıldığı dini birer merkeze dönüşmüştür.

Bazı evliyaların şöhretleri ömür süreleriyle sınırlı olduğu halde bazıları ise kült halinde varlıklarını yüzyıllarca devam ettirebilmişlerdir.⁴

Cinsiyet faktörü açısından değerlendirildiğinde erkek evliyaların sayıca çoğunlukta olduğu görülse de, Orta Asya'dan Balkanlara, Türklerin yayıldığı geniş bir coğrafyada kadın evliya kültürüne de rastlanmaktadır. Zahide, âbide, sûfiye, ârife, meczûbe, mecnûne, abdala gibi sıfatlarla anılan bu kadın evliyalar, halk arasında büyük etki ve yaptırıma sahip birer dini fenomene dönüşmüştür.

Günümüzde Bulgaristan sınırları içerisinde yer alan Kızana Tekkesi, Kızana Sultan namıyla bilinen kadın evliya kültü etrafında gelişmiş bir yapı olarak önem kazanmaktadır. Herkese açık olan tekke, özellikle kadınlar tarafından ziyaret edilmektedir. Zira kadın evliyaların çoğunda olduğu gibi Kızana Sultan'ın da özellikle kadınlara mahsus hal ve sorunlarda deva, şifa ve çözüm kaynağı olduğuna inanılmaktadır.

1. Eskicuma Kızana Sultan Tekkesi

Kuzeydoğu Bulgaristan'da yer alan Eskicuma (Targovişte) şehri, Türk-İslâm tasavvuf anlayışı etrafında gelişen farklı mahiyetteki çok sayıda tarikatın faaliyet sahası olan Deliorman mıntıkasında yer almaktadır. Bölgenin XIV. yüzyılda Osmanlı hâkimiyetine geçmesini müteakip küçük bir Türk yerleşimi olarak kurulan Eskicuma, kısa sürede önemli bir pazar ve ticaret merkezine dönüşmüştür.

¹ Celal Beydili, "Evliya", *Türk Mitolojisi Ansiklopedik Sözlük*, trc. Eren Ercan, (Ankara: Yurt Kitap Yayın, 2004), 207.

² Peygamberlik iddiasında olmayan bir kişide görünen olağanüstü hale kerâmet denir. Şayet kendisinde bu hâl görünen kişinin ameli sâlih değilse, bu istidrâc adını alır. Bk. Ali ibn Muhammed es-Seyyid eş-Şerîf Cürçânî, "Keramet", *Arapça-Türkçe Terimler Sözlüğü, (Tarifat)*, trc. Arif Erkan, (İstanbul: Bahar Yayınları, 1997), 187; İzzeddin Kâşânî, *Tasavvufun Ana Esasları (Misbâhu'l-Hidâye ve Miftâhu'l-Kifâye)*, trc. Hakkı Uygur, (İstanbul: Kurtuba Kitap, 2010), 1: 42.

³ Peygamberler tarafından gerçekleştirilen, Allah tarafından gönderildiğinin bir ispatı olan, hayra ve mutluluğa çağıran harikulade hallere mucize denir. Bk. Cürçânî, "Mucize", *Tarifât*, 215. Mucizenin ortaya çıkış şekli konusunda İslâm âlimlerinin farklı görüşlerde olduğu görülmektedir. Bunlardan bazıları Allah'ın kullarının işlerinin kendilerinden sadır olduğu görüşünde olduğu halde, bazıları da Allah'ın her istediğini yapmak kendi ihtiyarı dâhilindedir nazariyesinden hareketle, mucizenin Allah'ın kudretiyle vukuu bulduğu, peygamberin işi olmadığı görüşündedir. Bk. İbn Haldun, *Mukaddime*, trc. Zakir Kadirî Ugan, 4. Baskı (İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1997), 1: 222-228.

⁴ Bir evliyanın kült haline dönüşmesi için gerekli koşullar hakkında detaylı bilgi için bk. Ahmet Yaşar Ocak, *Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler (Metodolojik Bir Yaklaşım)*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1992), 7-9.

Eskicuma'ya bağlı Kızana (Momino) Köyü girişinde bulunan Kızana Tekkesi, şehre hâkim yüksekçe bir arazi üzerinde kurulmuştur. Deliorman bölgesinin kadim inanç merkezlerinden biri olan tekke, türbe, toplanma yeri, misafir evi, imaret gibi çeşitli yapılardan ve kurban kesim yeri, lokma pişirme ocakları, erzak depoları gibi hizmet birimlerinden oluşmaktadır. Arşiv belgelerinde Sultan Ana Tekkesi ve Saat Baba Tekkesi olarak da anılan külliye, Alevi ve Sünni Türkler tarafından adak ve şifa merkezi olarak kabul edildiği gibi Hıristiyanlar tarafından da ziyaret edilmektedir.

Komünist rejim döneminde bir süre ziyarete kapatılan tekke, 1989-1990 yıllarındaki siyasi değişiklikler sonrasında yeniden açılmıştır. 2005 yılında çıkan bir yangında büyük zarar gören yapılar onarılarak yeniden kullanılmaya başlanmıştır. Tarihi süreç içerisinde onarım ve eklemelerle değişerek geliştiği görülen Kızana Sultan Tekkesi, bu etkenlere bağlı olarak orijinal görünümünü büyük ölçüde yitirerek günümüze ulaşmıştır.

Dikdörtgen planlı, tek odalı bir yapı olan Kızana Sultan Türbesi, dört yöne meyilli, kiremit kaplı kırma çatılıdır. Önünde koridor şeklinde uzanan camekânlı bir giriş bölümü olan türbenin duvarları sıvalıdır. Türbenin girişi doğu cephesinde olup güney cephede bir, doğu cephesinde ise camekânlı bölüme bakan yuvarlak kemerli üç pencere yer almaktadır. Pencerelerin demir korkulukları gelen ziyaretçilerin bağladığı bez ve kumaşlarla donatılmıştır. Türbenin içi adak olarak getirilen çeşitli giysi, eşya ve yapay çiçeklerle doldurulmuştur (Resim 4). İnanışa göre yeni gelinler evliliğinin mutlu bir şekilde sürmesi için gelinliklerini türbede bırakmaktadır. Kalabalık eşya yığınlarının arasında çeşitli dua ve surelerin yazılı olduğu çerçevelerin de asılı olduğu görülmektedir.

Kızana Sultan'a ait mezar yaklaşık 2.20 m uzunluğunda ve 1 m genişliğinde olup, üzerinde ahşap bir sanduka yer almaktadır. Mermerle çevrelenmiş olan kabrin üzeri eşya ve yapay çiçeklerle donatılmıştır. Mevcut haliyle mezar tamamıyla yenilenmiş bir kabirdir. XIX. yüzyılda tekkeyi ziyaret eden F. Kanitz'in azizenin na'sının 1856'da türbedeki mezarına defnedildiğini bildirmesine karşın,⁵ L. Mikov mezarın boş olduğunu, yöre halkı tarafından bilinen bu durumun Kızana'nın başka bir kerâmeti olarak yorumlandığını söylemektedir.⁶

Bir zamanlar iki ayrı bölümden oluştuğu anlaşılan türbe, ortadaki duvara açılan bir geçitle birleştirilmiştir. Tekkede düzenlenen toplantı ve törenler yapının kuzey bölümünde gerçekleştirilmektedir. İçten ahşap düz bir tavana sahip olan türbenin zemini halılarla kaplıdır.

Tekkeye ait eski araştırma ve fotoğraflara bakıldığında Kızana Sultan Türbesi'nin tamamen değiştiği görülmektedir. Günümüzde birleştirilmiş olan türbe mekânının mezar odası ve meydan evi olmak üzere ayrı girişlere sahip iki ayrı bölümden meydana geldiği, camekânlı olarak düzenlenen bölümün ise ahşap dikmeler üzerinde yükselen, dışarıya açık, geleneksel Türk evinin hayat bölümüne benzeyen, korkuluklu bir çardak şeklinde olduğu anlaşılmaktadır. Daha önce güney ve doğu cephelerde yer alan dikdörtgen planlı ikişerden toplam dört pencereyle aydınlatılan türbenin pencere sayısı ve formlarının da değiştiği görülmektedir. Kızana Türbesi günümüzdeki haliyle modern malzemeden yapılmış yepyeni bir binadır (Resim 1-3).

Tekke hakkında anlatılan efsanelere göre, türbe de dâhil olmak üzere tekkedeki tüm yapılar, adını Kızana'dan alan yakınlardaki Kız Ormanı'ndan getirilen ahşap malzemeyle inşa edilmiştir. Yapıların orijinal hallerinde ahşap olduklarını düşündüren bu durum, tekkenin zaman içerisinde uğradığı hasarı ve geçirdiği değişimini de açıklamaktadır. Zira daha düşük maliyetle yenilenebilmesine karşın, ahşap aksamlar tabii ve insani müdahaleler karşısında daha dayanaksızdır.

⁵ Felix Kanitz, *Dunavska Balgariya i Balkanıt*, 2. Baskı (Sofya: Borina, Basım yılı yok), 3: 299.

⁶ Lyubomir Mikov, *Bulgaristan'da Alevi-Bektaşî Kültürü*, trc. Orlin Sabev (Orhan Salih), (İstanbul: Kitap Yayınevi, 2008),102.

Kızana Sultan Tekkesi'nde tespit edilebilen tek onarımın Çukurlu Hacı Hafız Osman adındaki bir zat tarafından H.1272/M.1855-56 yılında gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. L. Mikov, orijinal metnini vermediği kitabenin usta bir hattatın eseri olduğunu, dört sütun halinde düzenlenmiş nesih yazılı beş satırdan oluştuğunu ve Zühre adındaki bir evliyaya ait olan türbenin Çukurlu Hacı Hafız Osman tarafından ihya edildiğini yazdığını bildirmektedir.⁷ H. Memişoğlu da metnin vermeden uzun bir kitabesi olan tekkenin H.1276/M.1859-1860 yılında Çukurovalı Hacı Hafız tarafından yeniden yaptırıldığını yazmaktadır.⁸

Tarihi süreç içerisinde yeni ilavelerle genişlediği anlaşılan tekkenin bir dönem bünyesinde dokuz hücreli bir medrese bulunduğu anlaşılmaktadır.⁹

Kızana Sultan Tekkesi'nin inşa tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte, inşa kitabesi günümüzde mevcut olmayan yapıların tarihlendirilmesi konusunda farklı görüşler ileri sürülmektedir. Bölgede yaygın olan bir rivayete göre yapı H.728/M.1327-1328 tarihinde, bizzat Kızana'nın yardımıyla bina edilmiştir.¹⁰ Ancak bölgenin Osmanlı topraklarına katılmasından çok öncesine tekabül eden bu tarihlenmenin abartılı olduğu ortadadır. Tekke üzerinde çalışan D. Acar külliyesinin inşasını XVI. Yüzyıla¹¹ tarihlerken, Ö. Turan ve M. Z. İbrahimgil ise türbe de dahil olmak üzere tekke yapılarının XVI. Yüzyıla ait bir zaviyenin yerine M.1855-1856'da yeniden inşa edildiğini ileri sürmektedir.¹² L. Mikov, tekkenin 1826 Vaka-i Hayriye kararlarıyla yıktırıldığına göre, XVIII. Yüzyılın ikinci yarısında inşa edilmiş olabileceğini düşünmektedir.¹³ Ancak 1826 kararlarında yer alan 60 yıldan eski olan Bektaşî tekkelerinin yıkılmayacağına dair kararın uygulanmadığı, çok daha eski tarihli olmasına rağmen pek çok Bektaşî tekkesinin bu dönemde yıkıldığı tespit edilmektedir. Nitekim A. Hezarfen'in yayımladığı arşiv belgelerinden, Kızana Sultan Tekkesi'nin H.1053/M.1643'te mevcut olduğu, tekkedeki dervişlerin Divan-ı Hümayun'a yazdıkları H.1129/M.1717 ve H.1203/M.1789 tarihli dilekçelerden anlaşılmaktadır.¹⁴ Bu dilekçeler aynı zamanda tekkenin XVII. Yüzyılda Sultan Ana isminin yanı sıra artık Saat Baba Tekkesi adıyla da bilindiğini ortaya koymaktadır.

Kızana Sultan hakkında bilgi veren en eski yazılı kaynaklardan biri olan Demir Baba Velayetnamesi'nde Kızana'nın XV. ve XVI. yüzyılda yaşadıkları düşünülen Akyazılı Sultan,¹⁵ Kademli Baba¹⁶ gibi evliyalarla birlikte gösterilmesi onların çağdaş olduğunu ortaya koymaktadır. Velayetnamede tekkenin Akyazılı Sultan'ın Demir Baba¹⁷ ile birlikte vedalaşmak

⁷ Mikov, *Bulgaristan'da Alevi Bektaşî Kültürü*, 103.

⁸ Hüseyin Memişoğlu, "Bulgaristan'da Türk Kültür ve Sanat Eserleri" *Vakıflar Dergisi*, 23, (1994): 314.

⁹ Ekrem Hakkı Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri, Bulgaristan, Yunanistan, Arnavutluk*, 2. Baskı (İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti, 2000), 4: 26.

¹⁰ Mikov, *Bulgaristan'da Alevi Bektaşî Kültürü*, 104.

¹¹ Damla Acar, *Bulgaristan'da Deliorman Bölgesi'ndeki Babai ve Bektaşî Tekkeleri*, (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, 2019), 52.

¹² Ömer Turan-Mehmet Zeki İbrahimgil, *Balkanlardaki Türk Mimari Eserlerinden Örnekler*, (Ankara: TBMM Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, 2004), 167.

¹³ Mikov, *Bulgaristan'da Alevi Bektaşî Kültürü*, 103.

¹⁴ Ayhan Aydın İno, "Rumeli'de Ünlü Kız Ana Tekkesi'yle İlgili Bazı Belgeler", erişim: 10 Şubat 2019, <http://ayhanaydin.info/ahmet-hezarfen/ayhan-ayd-n-kitap-yaz-lar/594-rumeli-de-uenlue-kiz-ana-tekkesi-yle-ilgili-bazi-belgeler-ahmet-hezarfen>.

¹⁵ H.883/M. 1478 yılında vefat ettiği bilinen, Rumeli'deki en önemli Kalenderî şeyhlerinden Otman Baba'nın halifesi olan Akyazılı Sultan Baba, H.911/M.1495'te Kutub olarak ünü çevreye yayılmıştır. Asıl adı İbrahim olan Akyazılı Sultan, İbrahim Peygambere ithafen İbrahim-i sani olarak da anılmaktadır. Türbesi, kendi adıyla bilinen Balçık şehri kırsalındaki tekkede yer almaktadır. Bk. Bedri Noyan, *Demir Baba Vilayetnamesi*, (İstanbul: Can Yayınları, 1976), 17-26.

¹⁶ Otman Baba halifelerinden olan Kademli Baba'nın asıl adı Musa olup, Çoban ve Hacı lakaplarıyla da anılmaktadır. Yeni Zağra kırsalında bulunan kendi adıyla anılan tekkedeki türbesinde metfun olan Kademli Baba'nın Akyazılı Sultan ile çağdaş olduğu, XV.-XVI. Yüzyıllarda yaşadığı anlaşılmaktadır. Bk. Mikov, *Bulgaristan'da Alevi Bektaşî Kültürü*, 40-46.

¹⁷ Akyazılı Sultan'dan sonra Kutub olan Demir Baba'nın XVI. yüzyılda Deliorman'daki en etkili şeyhlerden biri olduğu anlaşılmaktadır. Demir Baba, İşperih'te kendi adıyla bilinen tekkesindeki türbede metfundur. Bk. Noyan, *Demir Baba Vilayetnamesi*, 27-45.

ve helalleşmek üzere gittiği makamlardan biri olarak zikredilmesi de külliyyenin bu dönemde mevcut olduğunu göstermektedir.

2. Kızana Sultan Ekseninde Türk Tipi Kadın Evliya Fenomeni

Türklerin kadın evliya eksenli dini düşüncelerinin kaynağı İslamiyet öncesi Türk gelenek ve inanışlarına dayanmaktadır. Bu bağlamda özellikle kadim atalar kültü ile Şamanist inançların ön plana çıktığı tespit edilmektedir.¹⁸ Orta Asya Türk kavimlerinde özgür olan kadın,¹⁹ siyasi, hukuki, askeri ve dini olarak erkeğin dengi ya da tamamlayıcısı olarak yan yana saf tuttuğu gibi, evdeki düzenin sağlayıcısı eş,²⁰ soyun devamı olan çocukları dünyaya getiren anne²¹ olarak ise daha da ön plandadır. Kadın ve erkek bir arada ibadet eden Türklerin inanç dünyasında da kadın kimliğinin önemli yansımaları tespit edilmektedir. Eski Türk dininde Ağ Ana²², Umay Ana²³ gibi tanrıçaların yanında Albastı,²⁴ Aan Alahçın Hatun,²⁵ Aşapatman,²⁶ Bayana,²⁷ Biçura²⁸ gibi dişil nitelikli ruhlar ve Apa-Ama²⁹ gibi kutsal kadın Ata'ların varlığı bilinmektedir. Ayrıca kutsaldan çok "tabu" kişi olan ve tanrılar, ruhlar, atalar ve ölümlerle temas kuran; gelecekte haber veren; ruhsal ve bedensel hastalıkları sağaltabilen tek kişi olan şamanın da menşe itibarıyla seçilmiş bir kadın ataya dayandığı, ilk şamanın bir kadın olduğu ileri sürülmektedir.³⁰

IX. Yüzyıldan itibaren kitleler halinde İslamiyet'e geçen Türkler, İslami prensipler etrafında gelişen ve fakat geleneksel bazı toplumsal özellikleri de devam ettiren kendi tasavvuf ekollerini kurmuştur. Türk tipi kadın evliya figürü, kadını arka plana itmediği gibi ayrıcalıklı bir yer edinme fırsatı da sağlayan tarikatlar içinde rahat ve özgün bir şekillenme fırsatı bulabilmiştir.

Kızana Sultan ve Sultan Ana olarak bilinen kadın evliya hakkında sınırlı sayıda kaynak bulunmaktadır. Bu kaynaklar içerisinde Demir Baba Velayetnamesi ve XIX. Yüzyılda bölgeye gelen F. Kanits'in aktardıkları ve halk arasında anlatılagelen efsaneler en belirleyici olanlardır.

2.1. Kızana Sultan'ın Zâhiri ve Bâtını Özellikleri

2.1.1. Zâhiri Lakap ve Unvanları

¹⁸ Ocak, *Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler (Metodolojik Bir Yaklaşım)*, 11-12.

¹⁹ Yasemin Tümer Erdem-Halime Yiğit, *Bacıyan-ı Rum'dan Günümüze Türk Kadınının İktisadi Hayattaki Yeri*, (İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 2010), 14.

²⁰ İslam öncesi Türk mitolojisinde erkek insani, kadın ise ruhani özellikleri temsil ettiğinden, destan ve efsanelerde kahramanların eşleri ekseri Tanrı tarafından gönderilmiş kutsal kadınlardı. Bk. Bahaeddin Ögel, *Türk Mitolojisi (Kaynakları ve Açıklamalarıyla Destanlar)*, 5. Baskı (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2010), 1:87.

²¹ Kadim Türk töresine göre soyun devamını sağlayacak olan çocukları doğuran, bakan, büyüten "anne", toplumun temelini ve çekirdeğini oluşturan en küçük birim olan aile kavramına da bağlı olarak kutsal kabul edilmektedir. Ayrıca Türk mitolojisinde soyular ekseri oğullardan geldiği halde türeyiş mitlerinin bazı versiyonlarında boyların "anne" eksenini üzerinden geliştirdiği de görülmektedir. Bk. Ögel, *Türk Mitolojisi*, 1: 27-28,55-56,101. Anne ekseninde oluşan boy fenomeni özellikle Kırgız halkının ortaya çıkış mitinde baskın etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Efsaneye göre nikâhlı dört karısı ve kırk tane de cariyesi olan Buyan-Han'ın hiç oğlu yoktu. Kendisi bir oğul istediği halde Tanrı ona 40 kız evlat vermişti. Kırgız (Kırk-Kız) kavmi Buyan-Han'ın 40 kızından meydana gelmiştir. Bk. Ögel, *Türk Mitolojisi*, 1: 411.

²² Beydili, "Ağ Ana", 24-25.

²³ Beydili, "Umay-Umay Ana", 579-585.

²⁴ Beydili, "Albastı", 37-41.

²⁵ Beydili, "Aan Alahçın Hatun", 13-14.

²⁶ Beydili, "Aşapatman", 69-70

²⁷ Beydili, "Bayana-Payana", 95.

²⁸ Beydili, "Biçura", 102.

²⁹ Beydili, "Apa-Ama", 64-65.

³⁰ Ögel, *Türk Mitolojisi*, 1: 596-597. Sonraki devirlerde görülen erkek şamanların kıyafet, aksesuar, tavır ve görünüm olarak bu ilk kadın şamanı taklit ettikleri düşünülmektedir. Şamanların ayinlerde kullandığı kıyafetlerin, üzerlerinde göğüs resimlerinin yer aldığı kadın giysileri şeklinde olması Şamanist kültürün ortaya çıkışındaki dişî figüre gönderme olarak yorumlanmaktadır. Bk. Beydili, "Şaman", 511.

Tasavvufi düşünceye göre bir şeyin göze görülen, aşikâr yani zâhiri bir dış tarafı olduğu gibi, gizli ve derûn yani bâtını bir tarafı da vardır. “Kızana”, konumuz olan kadın evliyanın gerçek ismi olmayıp hâl belirten ve tarikattaki konumunu gösteren bir unvandır. Zira tarikat ehlinin kendi isimleri yerine meşreplerine göre farklı lakaplarla anıldıkları bilinmektedir. Bu durum tasavvufta dünyevi kimliği unutmak ve unutturmaya hizmet etmektedir. Çeşitli tarikatlarda “baba”,³¹ “dede”,³² “dedebaba”³³ gibi eril sıfatların yanında “bacı”,³⁴ “ana-bacı”³⁵ gibi dişil sıfatlar da kullanılmaktadır. Bu sıfatlar hiyerarşik mertebeyi ve müritlerin birbirlerine göre konumunu belirttiği gibi geleneksel olarak kadının isminin ağızdan ağıza anılmasını önlemek, onun kadınlık haline vurgu yapmamaya da hizmet etmektedir. Kızana’nın durumunda “kız” sıfatı onun mücerretliğine, “ana” sıfatı ise yönetici ve lider olduğuna işaret etmektedir.

Tekke ve zaviyeleri yöneten kadın şeyhler alışıla gelen bir uygulama olmamakla birlikte tarihte örneklerine rastlanmaktadır. Osmanlı Devleti’nin kuruluşuna rastlayan yıllarda Kütahya Odyakan Tekkesi sırasıyla Hacı Bacı, Hundî Bacı ve Sûme Bacı adlarındaki kadın şeyhler tarafından yönetilmiştir.³⁶ Benzer şekilde Anadolu’da faaliyet gösteren sosyal, siyasal, iktisadi, askeri ve dini bir teşkilat olan Bacıyan-ı Rum zümresinin ise tamamen kadınlardan meydana gelen bir dini organizasyon olduğu görülmektedir. Fatma Bacı tarafından yönetilen bu teşkilata bağlı bacıların her bölgede kendi kadın şeyh ve mürşideleri bulunmaktaydı.³⁷ Fatma Bacı’nın kız kardeşi Âmine Hatun da Şam’daki 18 hankâhın yönetimini üstlenerek kadınlara tarikat dersleri vermiştir.³⁸

Demir Baba Velayetnamesi’nde Dobruca’nın en önde gelen şeyhleriyle sürekli ve yakın temas halinde gösterilen Kızana’nın kuvvet ve kudret bildiren “Sultan”³⁹ unvanıyla anılması, bölgenin etkili Sûfilerinden biri olduğunu göstermenin yanında tarikat önderi olarak kabul edildiğinin de bir işaretidir.

2.1.1. Bâtını Lakap ve Unvanları

Kızana Tekkesi hakkında bilgi veren ilk modern kaynak olan F. Kanitz, 1877’de ziyaret ettiği tekkenin hikâyesini o zaman türbenin bekçisi olan derviş Hacı Mehmed’den dinlemiştir. Buna göre tekke, Davutlar Köyü’nde doğan Fatma adındaki bakire için yöre halkı tarafından kurulmuştur. Allah tarafından seçildiğinin bir göstergesi olarak mucizeler yaratıp kerâmetler

³¹ Tasavvufta şeyh, mürşit anlamında kullanılan terim. Tarikatlarda cismani (soy/nesep) babalığının yanında ruhani (manevi) babalık da söz konusudur. Tasavvufta şeyh müridin hakiki babası olarak kabul edilmektedir. Bk. Süleyman Uludağ, “Baba”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, 2. Basım (İstanbul: Kabcacı Yayınevi, 2005), 62.

³² Ekseri Mevlevilikte kullanılmakla beraber başka tarikatlarda da mertebeye ifade eden terim. Bk. Uludağ, “Dede”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, 100-101.

³³ Bektaşilerde, tüm Bektaşilerin başkanı olan kişi ve Kırşehir’deki postnişine verilen ad. Bk. Uludağ, “Dedebaba”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, 101.

³⁴ Abla, kız kardeş, kalfa, hanım ayrıca bir tarikatta tarikat önderinin karısına verilen saygı unvanı anlamlarına gelmektedir. Bk. Türk Dil Kurumu, Güncel Türkçe Sözlük, “bacı”, erişim: 2 Şubat 2019,

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c922adee55a98.54567471. Bacıyan-ı Rum gibi kadınlara özgü bir organizasyon içerisinde değerlendirildiğinde ise bir sanatta derecesi çirakla usta arasında olan kalfa anlamları da ön plana çıkmaktadır. Günlük hayatta dişil anlam ve nitelik taşıyan bacı sıfatı Bektaşî tarikatının literatüründe ise cinsiyet anlamı barındırmamaktadır. Alevi-Bektaşî inanç sisteminde kadınlar “saçlı bacı”, erkekler ise “taçlı bacı” olarak tanımlanmaktadır. Bk. Adem Koç, “Güruh-ı Naci’nin Saçlı Bacıları: Alevi-Bektaşî İnanç Sisteminde Kadın Olmak”, *Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 12 (Sonbahar 2015): 134-136.

³⁵ Tarikatlarda şeyhin hanımına verilen ad. Bk. Uludağ, “Ana-bacı”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, 40.

³⁶ Ethem Cebecioğlu, “Bacıyan-ı Rûm”, *Türk Aile Ansiklopedisi*, (Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 1991), 3: 651.

³⁷ Mikail Bayram, *Fatma Bacı ve Bacıyan-ı Rum (Anadolu Bacıları Teşkilatı)*, 3. Baskı, (İstanbul: Nüve Kültür Merkezi Yayınları, 2008), 93.

³⁸ Bayram, *Fatma Bacı ve Bacıyan-ı Rum (Anadolu Bacıları Teşkilatı)*, 97.

³⁹ Gönül âleminin sultanları kabul edilen evliyaların şah, sultan ve hünkâr gibi unvanlarla anılması geleneksel bir uygulamadır. Daha çok Türk velileri için kullanılan sultan unvanlı velilerin etrafında toplananlar, onun tebaası sayılmıştır. Bk. Uludağ, “Sultan”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, 323-324.

gösteren Fatma, Hz. Peygamberin himayesindedir. İyileştirme gücüne sahip olan azize, ölümünden sonra kendisi için yakınlarda bir tekke inşa edileceği ve hastaların 400 yıl boyunca burada şifa bulmaya devam edeceği kehanetinde bulunur. Kanitz, evliyanın kalıntılarının 1856'da türbedeki mezara defnedildiğini ve zamanla tekkenin etrafında Kızana Tekke adıyla 55 hanelik bir Türk köyü kurulduğunu bildirir.⁴⁰

Bölge halkı tarafından anlatılan efsane ise Kanitz'in anlattıklarıyla uyuşmaz. Buna göre; Kızana'nın gerçek adı Zühre'dir. Yıllar boyunca çocuğu olmayan bir ailenin kızı olarak dünyaya gelen Zühre, daha doğmadan kendi gelişini rüyasında annesine müjdelemiştir. Olağanüstü güzellikteki Zühre, bir gece evlerine gelen iki yolcuyu misafir eder. Gezginici dervişler olan bu misafirlerden biri abdest almak isteyince ona su dolu bir ibrik ve leğen getirir. Adam suyu temiz bir yere dökmesini isteyince Zühre suyu dökmeye kıyamaz ve içer. Misafirler aniden ortadan kaybolurken Zühre de içtiği suyun etkisiyle sararır ve bundan sonra Sarı Kız olarak anılmaya başlar. Bir süre sonra görünmez olan Zühre ortadan kaybolunca köylüler kötü yola düştüğü dedikodusunu çıkarır. Zühre iftiracıları lanetler ve köyüne asla dönmeyerek dağlarda vahşi hayvanlarla yaşar; bazen insanlara görünerek yardımcı olur ya da kehanetlerde bulunur.

Zühre'nin hikâyesi Anadolu'daki Sarı Kız efsanesine olan benzerliğiyle de dikkat çekmektedir.⁴¹ Zira Demir Baba Velayetnamesi'nin bir yerinde de Kademli Baba, Kızana Sultan'a "Sarı Kız" diye seslenmektedir.⁴²

"Sarı Kız" tanımlaması İslam öncesi Türk ananelerine dek uzanmaktadır. Dişi bir ruh olarak tahayyül edilen Albastı etrafında şekillenen algıya göre kadınla ilgili halleri tayin ve tasvir eden Kırmızı, Kara ve Sarı Albastılar bulunmaktadır. Bunlardan Sarı Albastı "Sarı Kız" şeklinde anıldığı gibi kadınlara mahsus hoppalığın⁴³ da temsil etmektedir.⁴⁴ Bu durum, farklı zaman ve coğrafyalarda oluşan Sarı Kız efsanelerinin hemen hepsinin ortak paydası olan masum bir kıza iffetsizlik suçu atıldıktan sonra neden Sarı Kız lakabı takıldığını açıklar görünmektedir. Kızana efsanesinde ise Zühre'nin bätünü sararması etrafındakiler tarafından sadece zâhiren görünüp adlandırılabilmiştir.

Türklerin dünya şemasında sarı, merkezin yani toprağın ve yaşanan ülkenin rengidir. Ateş, güneş ve ışıkla da bağlantılı olan sarı rengin dini şahsiyetler için dinsel anlamda güçlülük ve hâkimiyetten kaynaklanan bir ayrıcalığa işaret ettiği, buna istinaden bazı Sûfi önderlerin "sarı" lakabıyla diğerlerinden ayrılmış olabileceği düşünülmektedir.⁴⁵

Kanitz'in anlattığı hikâyede Kızana'nın Hz. Peygamber'in manevi himayesindeki Fatma olarak belirtilmesini pek çok tarikatta görünen Hz. Fatıma kültüne bir gönderme olarak yorumlamak mümkündür. Zira Hz. Fatıma, İslam inancı bağlamında kadın evliya kültürünün en önemli örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. Ehl-i Beyt içinde yer alan Hz. Fatıma hayatı, dine olan hizmetleri ve siyasal mücadelesiyle İslam tarihinin ilk ve en etkili kadın fenomenlerinden

⁴⁰ Kanitz, *Dunavska Balgariya i Balkanıt*, 3:299.

⁴¹ Balıkesir Edremit sınırları içerisinde yer alan Kaz Dağı civarında yaşadığına inanılan Sarı Kız, çok güzel ve iffetlidir. Kendisiyle evlenmek isteyen ve reddedilen köylülerin iftirasıyla babası tarafından cezalandırılmak üzere güttüğü kazlarla birlikte dağda ölüme terk edilen Sarı Kız kerâmetler gösterir. Babası hatasını anlayarak kızının yanına gider fakat kızını köye inmeye ikna edemez. Sarı Kız efsanesinin farklı varyantları hakkında bkz. Ali Duymaz, "Kaz Dağı ve Sarıkız Efsaneleri Üzerine Bir Değerlendirme", *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (Mayıs 2001): 90-93. Başka bir Sarı Kız efsanesi ve inceleme için bk. Hikmet Tanyu, *Türklerde Taşla İlgili İnançlar*, (Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1968), 98, 107-111,

⁴² Filiz Kılıç-Tuncay Bülbül, *Demir Baba Velayetnamesi (İnceleme-Tenkitli Metin)*, (Ankara: Grafiker Yayınları, 2011), 55.

⁴³ Hoppa: Sıfat. Yaşına uymayan davranışlarda bulunan, delişmen, serbest, koket, ağırbaşlı karşıtı. Bk. Türk Dil Kurumu, Genel Türkçe Sözlük, "hoppa", erişim: 2 Şubat 2019,

http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c76828fb88092.46232977.

⁴⁴ Ögel, *Türk Mitolojisi*, 1: 300.

⁴⁵ Yaşar Çoruhlu, *Türk Mitolojisinin Anahatları*, (İstanbul: Kocabalı Yayınevi, 2002), 194.

biri olmuştur. Hz. Fatıma etrafında çok sayıda efsane ve inanış geliştiği gibi Anadolu ve Rumeli’de özellikle kadınlara mahsus haller ve sağaltma, bereket, doğum gibi olaylar “Fatma Ana” kültü etrafında birleşmiştir. Öyle ki Sarı Kız efsanesinin Tahtacı Türkmenleri arasında anlatılan bir versiyonuna göre; Hz. Ali ve Hz. Fatıma’nın Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin’den başka, ışık şeklinde Kâbe’ye inen bir de kızları vardır ki o da Sarı Kız’dan başkası değildir. Hz. Ali’nin nefesinden süzülüp gelen Sarı Kız, “Ali Işığı”nın da bir tezahürüdür.⁴⁶

2.1.2. Zâhiri Hâli

Anlatılan efsanelere göre Zühre, dünyalar güzeli bir kızdır. Sarı Kız lakabından da etkilendiği anlaşılan bölge halkı Onun sarı saçlı, mavi gözlü, ak tenli bir genç kız olarak düşünmektedir. Saflığının ve iffetinin bir göstergesi olarak evlenmek istemeyen Zühre, bekâr ve bakiredir. Demir Baba Velayetnamesi’ne göre de Kızana, bir zamanlar nişanlı olduğu halde Hak yoluna girerek evlenmekten vazgeçen bir abdaladır⁴⁷ ki bu durum onun mücerret olduğuna işaret etmektedir.

Mücerret, dünya ve ahiret kaygısını bir yana bırakıp sadece Allah’a gönül veren ve sadece ona bağlanan derviş demektir.⁴⁸ Tasavvuf yoluna giren bir kişinin Allah’a tam manasıyla yönelmesi ve Allah’tan başka her şeyden kendisini uzaklaştırıp sakınması, bazı zahit ve mutasavvıflarda evlenmemek ve evlat sahibi olmamak gerektiği doktrinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu kanaati taşıyanlar evlenmeyi tecride engel olarak görmüşlerdir. Mücerretlik ekseri erkek dervişler ve şeyhler arasında yaygın olmakla birlikte bazı kadın Sûfilerin de züht anlayışı ekseninde bekârlığı tercih ettikleri bilinmektedir.⁴⁹

2.1.3. Bâtını Hâli

Kızana Sultan’ın bâtını hâli hakkındaki bilgilere halka arasından derlenen efsanelerden ulaşılmaktadır. Buna göre Kızana Sultan dervişin aptes suyunu içer içmez sararmanın yanı sıra görünmezlik özelliği de kazanır. İsteddiği zaman hiç iz bırakmadan ortadan kaybolan Kızana dilediği zaman da görünebilmektedir. Ölümsüz olduğuna da inanılan Kızana Sultan daima gençtir.⁵⁰ Bu hâli onun zamana hükmeden bir evliya olduğunun delilidir.

Hayvanlarla konuşan Kızana Sultan’ın kendisi de bazı yaratıklara dönüşebilmektedir. Don değiştirme denilen bu hadise, menşei kadim Orta Asya Türk inançlarına dayanan bir uygulama olup şekil ve dış görünümün değişmesi anlamına gelmektedir. Pek çok evliyanın rutini olan don değiştirmenin kadim Türk geleneklerindeki uygulayıcısı şamandır. Şaman, yardımcı ruhları olan çeşitli hayvanların şekline girerek astral yolculuklar yapmakta, kötü ruhlarla mücadele etmekte, geçmiş ve geleceğe dair yasaklı bilgilere erişebilmektedir.

Zühre’nin metamorfoz geçirerek sararmasını sağlayan olay dervişin abdest suyunu içmesidir. Abdest suyu içme motifi, Hacı Bektaş Veli hakkında anlatılan bir efsanede de vardır. Rivayete göre uzun bir yolculuktan sonra Sulucakaraöyük’e gelen Hacı Bektaş, kadınlardan yiyecek ister. Kutlu Melek adındaki bir kadın kendisine yiyecek ikram eder. Hacı Bektaş’ın

⁴⁶ Beydili, “Sarı Kız”, 483. Sarı Kız’ı Ehl-i Beyt ile ilişkilendiren başka bir versiyona göre; Hz. Ali’nin seferde olduğu bir zamanda Hz. Fatıma, Selman-ı Pak’a bir kızı evladı olmadığından dert yanar. Salman-ı Pak’ın “Al o zaman nasibini” demesiyle Hz. Fatıma kucaklarında bir kız çocuğu bulur. Hz. Fatıma sevinçle bebeği Hz. Muhammed’e götürürken Hz. Peygamber, “Benim torunlarım bunu kötülerler, bunun nasibini Allah’a havale ettim” der. Bunun üzerine Salman-ı Pak, bebeği Kaz Dağı’nda yaptırdığı inciden saraya koyar. Burada 25 yıl kadar yaşayan kız ölünce kabri Alevilerin Kâbe’si olur. Bk. Duymaz, “Kaz Dağı ve Sarıkız Efsaneleri Üzerine Bir Değerlendirme, 91-92.

⁴⁷ Kılıç-Bülbül, *Demir Baba Velayetnamesi (İnceleme-Tenkitli Metin)*, 58-59.

⁴⁸ Süleyman Uludağ, “Mücerred”, *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2006), 31: 447.

⁴⁹ Nur Kıpçak, “Kadın Evliyaların Er/Kek Olarak Anılması Üzerinde Tevhit ve Mücerretliğin Etkisi Rabia Adeviye Örneği”, *Turkish Studies*, 9/3 (Winter 2014): 887-888.

⁵⁰ Mikov, *Bulgaristan’da Alevi-Bektaşî Kültürü*, 108-109.

erenlerden olduğunu anlayan kadın ve kocası, Hacı Bektaş'tan onlarla yaşamasını ister. Ancak Hacı Bektaş'ın abdest aldığı suyu dökmeye kıyamayan kadın her seferinde suyu içmektedir. Bir gün abdest alırken Hacı Bektaş'ın burnu kanar ve kadın bu suyu da içer. Durum anlaşılınca Hacı Bektaş, “senden iki oğlumuz gelecek” der ve hamile kalan kadının üç oğlu olur. Bunlarda sadece ikisi yaşar.⁵¹

İki efsanede de dini bir figür karşısında iyi niyet, saygı ve bağlılıkla yapılan, kendiliğinden gelişen aşırı bir eylem tahmin edilemez büyük sonuçlar doğurmuştur. Zühre'nin dervişin abdest suyunu içmesi sararmasına, dolayısıyla sıradan dünyanın algı ve kalıplarından sıyrılmasına sebep olmuş ve bu özellikler sıradan insanların tepkisini çekmiştir.

Zühre'nin kendiliğinden gelişen bir eylem sonucunda önce Sarı Kız sonrasında da KızanaSultan'a dönüşmesi kadim Türk inanışlarında şaman olacak insanın belirlenmesi safhasıyla büyük benzerlik göstermektedir. Zira şaman olacak kişiyi doğanın kendisi seçer ve bu ilâhi vergi öğrenilerek gerçekleşmez. Kişi kendi isteğiyle değil ruhlar tarafından seçildiği için şaman olur. Şamanlık, seçilmiş olanın kaçamayacağı bir talih işi olarak kabul edilmiştir.⁵²

Şaman olacak insanda ruhsal açıdan önemli değişiklikler meydana gelir. Tabiatla konuşmayı, ruhani varlıklarla ilişki kurmayı öğrenen şaman, aynı zamanda seçme şansı olmadan, kendisine rağmen gerçekleşen talihinin kurbanıdır. Sahip olduğu insanüstü özelliklerinden dolayı şaman, ailesinden ve diğer insanlardan ayrı yaşamak durumundadır.

Şamana dönüşme süreci uzun, meşakkatli ve erginlenme ritüelleriyle dolu bir serüvendir. Ruhların elinde defalarca ölen şaman yeniden doğar, başkalaşır ve güçlenir. Muktedir bir şamana dönüşmek sayısız erginlenmeler gerektiren sürekli bir devinimdir.

Zühre efsanesinde de abdest suyunu içmek gibi marjinal bir hareket ve akabinde meydana gelen dönüşüm erginlenmeye ulaştıracak bir geçiş törenine işaret etmektedir. Demir Baba Velayetnamesi'nde de benzer bir motife yer verilmiştir. Kademli Baba'nın teklifiyle Akyazılı Baba Sultan, gelin Zahide'nin ayaklarını yıkamasına izin verir. Kademli Baba Akyazılı Baba'nın ayağını tutarken gelin Akyazılı Baba'nın ayağını yıkamaya başlar fakat elleri titrediği için başaramaz. Bunu gören Kızana Sultan, Akyazılı Baba'nın ayağına yapışır ama o da yıkayamaz. Nihayet Kademli Baba Akyazılı Baba'nın ayağını alıp yıkarken Kızana Sultan su döker ve gelin de peşkir tutup ayaklarını siler. Akyazılı Baba'nın ayaklarını yıkayamayan Zahide gelin daha sonra Kademli Baba'nın ve Mustafa Baba'nın ayaklarını yıkar. Kızana Sultan da su döker ve sonrasında da bu üç pirin ellerini öper. Bunun üzerine Kademli Baba Akyazılı Baba'ya döner ve “tamamdır” cevabını alınca, bu defa “Sarı Kız tamam” der. Bunu duyan Kızana Sultan, yer öpüp geri geri giderek oradan ayrılır.⁵³ Burada başkasının ayağını yıkamak sadece tevazu, alçakgönüllülük ve hizmet göstergesi olarak değil hazır ve yeterli olma anlamlarını da barındırıyor olmalıdır.

Evlenmemek Kızana Sultan'ın mücerretliğinin sadece zahiri kısmını oluşturmaktadır. Zira kendini her şeyden temizleyip arındırarak bâtınen mücerret olabilen kişi Nûr-u Hak olur. Bedeni ateşe girse yanmaz, katledilse elem duymaz, helak olsa gam yemez. Bu sırta eremeyenler boş yere mücerret olup günaha girmektedir.⁵⁴

2.1.4. Kerâmetleri

⁵¹ Ahmet Yaşar Ocak, *Alevi ve Bektaşî İnançlarında İslam Öncesi Temelleri*, 9. Baskı, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2012), 270.

⁵² Beydili, “Şaman”, 510.

⁵³ Kılıç-Bülbül, *Demir Baba Velayetnamesi (İnceleme-Tenkitli Metin)*, 55. Akyazılı erkânındaki su dökme ve ayak yıkama ayini bu uygulamaya dayandırılmaktadır. Bk. Ayhan Aydın, “Bulgaristan'da Yaşanan Alevilik-Bektaşilik Üzerine Gözlemler”, *Balkanlarda Alevilik Bektaşilik*, Ed. Mehmet Ersal, (İstanbul: Çorlu Belediyesi Yayınları, 2005), 333.

⁵⁴ Uludağ, “Mücerred”, 31: 448.

Hakk'ın velisine bir ikramı olarak kabul edilen kerâmetler, avam üzerinde çok etkili olmakla birlikte gerçek Sûfiler temkinli yaklaştıkları bu hâlin ilâhi bir tuzak olmasından korkmaktadır.⁵⁵

Kızana Sultan'ın bânîni halinden kaynaklanan pek çok kerâmetleri vardır. Bunlardan ilki kendi doğumunu annesine rüyada tebşir etmesidir. Bu, aynı zamanda Zühre'nin seçilmiş bir kişi olduğunun da ilk tezahürüdür. Hâli gereği hayvanlarla konuşup anlaşılan, kılık değiştirebilen Kızana Sultan, tekkesindeki çeşme için gerekli olan suyu yere batırdığı çubuğun açtığı delikten sağlamış, türbe ve tekkesinin inşasına yardım etmiştir.⁵⁶ Kızana Sultan güçlerini sadece iyilik için değil cezalandırmak için de kullanmaktadır. Onu iffetsizlikle suçlayan köylüleri lanetlediği gibi, tekkesine gelen iffetsiz kadınlara da kapıyı kapatmaktadır.⁵⁷

Kızana Sultan'ın en önemli kerâmetlerinden biri de sağaltmak ve dertlere deva olmaktır. Günümüzde bile Bulgaristan'ın her yerinden hastalar, kayıpları olanlar, çocuğu ya da işi olmayanlar, evlenemeyenler, kavuşamayanlar dilek dilemek, adak adamak ve kurban kesmek üzere Kızana Sultan Tekkesi'ne gelmektedir. Bir kıyafet ya da eşyayı türbede beklettikten sonra kullanmanın hastalık ve sorunların çözümünü sağlayacağına inanılmaktadır. Kızana Sultan'ın mezarına elini sokmak ya da kabirden toprak almanın da iyileştirici etkisi olduğu kabul edilmektedir.

Eski Türklerin dinsel algısında Sarı Kız motifiyle sağaltmak ve derman olmak arasında çok eski bir bağ olduğu anlaşılmaktadır. Öyle ki bazı Türk kavimlerine göre Sarı Kız formundaki mitolojik motif, dertlere derman olan, koruyucu bir ruhu ifade etmektedir ve bu şekilde yardıma çağırılırdı. Dağ İyeleri de Sarı Kız görkeminde düşünülüp şamanların koruyucu ruhları arasında yer alırdı.⁵⁸

2.1.5. Tarikat ve Erkân

Kızana Sultan Tekkesi'nin hangi tarikata ait olduğu kesin olarak belirlenebilmiş değildir. M. Kiel'e ve L. Mikov kompleksi bir Bektaşî tekkesi olarak değerlendirirken,⁵⁹ bölgede ve tekkede araştırma yapan D. Acar, Kızana Sultan'ın Babaîler tarafından bir Babaî dervişi olarak kabul edildiğinden hareketle, tekkede ikâmet eden Babaî dervişlerinin kovuşturmalarından korunmak için kendilerini Bektaşî olarak adlandırmış olabileceklerini düşünmektedir.⁶⁰ Gerçekten de Osmanlı Devleti'nin XVI. Yüzyıldan itibaren resmen tanıdığı tek gayri Sünnî tarikat olması⁶¹ sebebiyle Bektaşîliğin diğerleri karşısında XIX. yüzyıl başlarına kadar bir avantaj sağladığı bilinmektedir. Kızana Sultan'ın bir Kalenderî şeyhi olduğu bilinen Otman Baba'nın halifelerinden Akyazılı Sultan ve Kademli Baba ile birlikte gösterilmesi Kalenderî tarikatıyla bağlantılı olabileceğini de düşündürmektedir.

Kızana Sultan'ın mensup olduğu tarikat hakkında fikir yürütmeyi sağlayan verilerden biri de kendisinin mücerret olmasıdır. Bekârlık, bazı oluşumlarda zorunlu olduğu halde pek çok tarikatda ise tercih ve takdir edilen bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır. Mücerretlik, özellikle Balım Sultan tarafından örgütlenen Bektaşîlikte önemli bir makam haline gelmiştir.⁶²

⁵⁵ İzzeddin Kaşani, *Tasavvufun Ana Esasları*, 42-40, 169-170.

⁵⁶ Mikov, *Bulgaristan'da Alevi-Bektaşî Kültürü*, 103-104.

⁵⁷ Mikov, *Bulgaristan'da Alevi-Bektaşî Kültürü*, 107-108.

⁵⁸ Beydili, "Sarı Kız", 485. Şamanlar taşıdıkları özellikler bakımından hekimlere de yakındır. Şamanın Türkçe adlarından biri olan kam ve bahşı aynı zamanda tabip ve hekim anlamlarını içermektedir. Bk. Beydili, "Şaman", 510.

⁵⁹ Machiel Kiel, "Eskicuma", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1995), 11: 397; Mikov, *Bulgaristan'da Alevi-Bektaşî Kültürü*, 106.

⁶⁰ Damla Acar, *Bulgaristan'da Deliorman Bölgesi'ndeki Babai ve Bektaşî Tekkeleri*, 52.

⁶¹ Ahmet Yaşar Ocak, "Bektaşîlik", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1992), 5: 373.

⁶² Bektaşîliğin Çelebiler kolu Hacı Bektaş-ı Veli'nin evli ve çocuk sahibi olduğu görüşünderken Babalar kolu ise onun evlenmediğini sadece yol evlatları bulunduğunu savunmaktadır. Bk. Uludağ, "Mücerred", 31: 447.

Demir Baba Velayetnamesi'nden anlaşıldığına göre Kızana Sultan'ın mücerretliği kendi seçimidir. Zira aynı tarik içerisinde oldukları anlaşılan eski nişanlısı derviş Salih'i kendi akrabalarından bir kızla evlendiren Kızana, kıza da "gelinim" demektedir.⁶³ Kızana Sultan'ın kendi tercihi olan mücerretliği gerek tarikat gerekse de Sûfi hiyerarşide yükselmesini sağlamış olmalıdır.⁶⁴

Velayetnamede Kızana Sultan'ın Rumeli'nin hemen her yerinden gelen erkek tekke şeyhleri ve dervişleriyle bir arada gösterilmesi, kendisinin kadın-erkek müşterek ayin yapan bir tarikatın mensubu olduğunu ortaya koymaktadır. Müşterek ayin yapma geleneğinin özellikle göçebe Türkmenlerin yoğun olarak bulunduğu sahalarda faaliyet gösteren Vefaiye ve Yeseviye gibi tarikatlarda uygulandığı bilinmektedir.⁶⁵ Aynı şekilde, Babaîliğin kurucusu Baba İlyas'ın yerleştiği Amasya yakınlarındaki Çat Köyü'nde "birbirine karşı asla nefsi duygular beslemeyen" kadınlı erkekli yetmiş iki bin müridi olduğu kaynaklardan öğrenilmektedir.⁶⁶ "Rum Erenleri" olarak adlandırılan zümrenin de "bacı" sıfatını taşıyan kadın velilerle bir arada buldukları menkıbelerden anlaşılmaktadır. Zira Hacı Bektaş-ı Veli'nin daha Rum'a gelmeden Rum Erenlerine gıyaben gönderdiği selâmı o sırada onlarla aynı mecliste bulunan Fatma Bacı işitip almıştır. Bu durum bu geleneğin XIII. Yüzyılda bazı tarikat çevrelerinde devam ettiğinin bir göstergesi olarak yorumlanmaktadır.⁶⁷ Bektaşî tarikatında da teşekkül aşamasından günümüze dek uzanan bir tarih düzleminde kadınlı erkekli ayinlerin uygulanageldiği bilinmektedir. Bu durum, Kızana Sultan Tekkesi'nin kuruluş aşamasında Kalenteri olarak değerlendirilebilecek bir nüvenin parçası olduğu halde sonraki süreçte Bektaşîlerin kontrolüne geçmiş olabileceğini düşündürmektedir.

F. Kanitz, tekkede gerçekleştirilen ritüeller hakkında detaylı bilgi vermeden Pazartesi ve Cuma günleri Fatma'nın mezarı başında mum yakıldığını, azizenin mum yakıp mezarına zeytinyağı sunanları iyileştirip, kayıplarını buldurduğunu söylemekle yetinir.⁶⁸ Günümüzde de Bayramlarda kurbanların kesildiği, Cemlerin yapıldığı, adakların adandığı, çeşitli hediyelerin sunulduğu Kızana Sultan Tekkesi'nde Perşembe ve Pazar akşamları mezarı başında mum yakılmaktadır.⁶⁹

Kızana Sultan'ın devrin Kutbu⁷⁰ olarak kabul edilen Akyazılı Sultan, büyük velilerden Kademli Baba ve sonraki Kutb olacak olan Demir Baba ile anılması onların aynı erkânda olduğunu düşündürmektedir. Kızana Sultan'ın bahsi geçen velilerin ayaklarını yıkamasının Akyazılı erkânındaki uygulamanın öncüsü olarak değerlendirilmesi de bu durumun bir göstergesidir.

Sonuç

Kadının sosyal ve dini hayattaki konumu her toplumda farklılıklar göstermektedir. Eski Türklerde ayrıcalıklı bir yere sahip olan kadın, sosyal hayat kadar geleneksel inanç sistemi

⁶³ Kılıç-Bülbül, *Demir Baba Velayetnamesi (İnceleme-Tenkitli Metin)*, 58-59.

⁶⁴ Büyük bir Sûfi bulaşma şeklinde gerçekleşen Akyazılı Sultan'ın dervişlerinden Hacı Dede ile Turan Halife'nin kızı Zahide'nin düğününde de en önemli makamlardan biri olan gelinin sağdıçısıdır. Bk. Kılıç-Bülbül, *Demir Baba Velayetnamesi (İnceleme-Tenkitli Metin)*, 51.

⁶⁵ Ocak, *Alevi ve Bektaşî İnançlarında İslam Öncesi Temelleri*, 176-178.

⁶⁶ Ocak, *Alevi ve Bektaşî İnançlarında İslam Öncesi Temelleri*, 175.

⁶⁷ Ocak, *Alevi ve Bektaşî İnançlarında İslam Öncesi Temelleri*, 175.

⁶⁸ Kanitz, *Dunavska Balgariya i Balkanit*, 3: 299.

⁶⁹ Mikov, *Bulgaristan'da Alevi-Bektaşî Kültürü*, 106.

⁷⁰ Tasavvufta Allah iradesini temsil eden ve erenlerin en ulusu olan; Allah adına kâinatta tasarruf sahibi olan kişi. Bk. Cürcânî, "Kutb", *Tarifât*, 185.

içerisinde de yer bulabilmiştir. Orta Asya Türk kavimlerinin panteonuna bakıldığında, çok sayıda dişil figürün varlığı tespit edilebilmektedir.

Türklerin inanç ve geleneklerinden kaynaklanan kutsal kadın algısının, İslamiyet'in kabulünden sonra oluşan kadın evliya imajının ortaya çıkışında da etkili olduğu görülmektedir. Özellikle tanrılar ve ruhlarla iletişime geçebilme yeteneğine sahip seçilmiş bir kişi olan Şaman figürünün menşe ve fonksiyon olarak öne çıktığı, mistik özelliklerini İslami bir kisveyle sürdürmeye devam ettiği anlaşılmaktadır. Türk tipi kadın evliya motifinde yaşamaya devam eden bu unsurların sürekliliğinde, Türklerin İslam tasavvufunda kendi kadim ve özgün yaşam algılarıyla kaynaştırarak kurdukları tarikatlar etkin bir rol üstlenmiştir. Bu tarikatlardaki kadın şeyh ve dervişler geleneksel kaynaklardan da beslenerek doğaüstü özelliklere sahip İslâmi kadın evliya fenomenini ortaya çıkarmışlardır. Bulgaristan'ın ESKICUMA şehri kırsalında yer alan KIZANA SULTAN TEKKESİ de tabiat, ruhlar, geçmiş ve gelecekle temas kurabilen; hastalandıran, iyileştiren, zaman hükmeden, şekil değiştirebilen, hayvanlarla konuşan ve daha pek çok şeye muktedir olduğu kabul edilen böyle bir kadın evliya figürü etrafında kurulmuştur. DELİORMAN MINTIKASINDA kadın bir evliya ekseninde geliştiği tespit edilebilen tek yapı olan KIZANA TEKKESİ mimari açıdan orijinalliğini büyük ölçüde kaybetmekle birlikte, farklı inanç ve milliyetlerden insanları kendine çeken özgün bir kült sahası olarak varlığını sürdürebilmiştir. Hangi tarikata mensup olduğu tam olarak tespit edilemeyen KIZANA SULTAN'ın menşe itibarıyla KALENDERİ bir zümreye dâhil olmakla birlikte tekkesinin sonraki dönemlerde Bektaşî tarikatının kontrolüne geçmiş olabileceği değerlendirilmektedir. XVI. yüzyılda yaşamış olabileceği düşünülen KIZANA SULTAN, devrinin Sûfî hiyerarşisinde de üst sıraları işgal eden bir fenomendir. Halk arasında KIZANA SULTAN, SULTAN ANA, SARı KIZ, FATMA, ZÜHRE gibi birbirinden farklı isimlerle anılması, tarihi süreç içerisinde farklı kültlerden beslenip yeni kaynaklarla evrilerek var olmaya devam eden kadim bir algı ve pratiğe dayandığının göstergesidir.

Kaynakça

- Acar, Damla. *Bulgaristan'da Deliorman Bölgesi'ndeki Babai ve Bektaşî Tekkeleri*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, 1999.
- Aydın, Ayhan. "Bulgaristan'da Yaşanan Alevilik-Bektaşîlik Üzerine Gözlemler", *Balkanlarda Alevilik Bektaşîlik*, Ed. Mehmet Ersal. 294-347. İstanbul: Çorlu Belediyesi Yayınları, 2005.
- Ayverdi, Ekrem Hakkı. *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri, Bulgaristan, Yunanistan, Arnavutluk*: 4. 2. Baskı. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti, 2000.
- Bayram, Mikail. *Fatma Bacı ve Bacıyan-ı Rum (Anadolu Bacıları Teşkilatı)*. 3. Baskı. İstanbul: Nüve Kültür Merkezi Yayınları, 2008.
- Beydili, Celal. *Türk Mitolojisi Ansiklopedik Sözlük*. Trc. Eren Ercan. Ankara: Yurt Kitap, 2003.
- Cebecioğlu, Ethem. "Bacıyân-ı Rûm", *Türk Aile Ansiklopedisi*. 3:651-655. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 1991.
- Cürcânî, Ali ibn Muhammed es-Seyyid eş-Şerîf. *Arapça-Türkçe Terimler Sözlüğü, (Tarifat)*. Trc. Arif Erkan, İstanbul: Bahar Yayınları, 1997.
- Çoruhlu, Yaşar. *Türk Mitolojisinin Anahatları*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2002.
- Duymaz, Ali. "Kaz Dağı ve Sarıkız Efsaneleri Üzerine Bir Değerlendirme". *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 5 (Mayıs 2001): 88-102.
- Erdem, Yasemin Tümer-Yiğit, Halime. *Bacıyan-ı Rum'dan Günümüze Türk Kadınının İktisadi Hayattaki Yeri*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 2010.

- İbn Haldun. *Mukaddime*. Trc. Zakir Kadirî Ugan, 4. Baskı. 1 Cilt. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1997.
- Kanitz, Felix. *Dunavska Balgariya i Balkanıt*: III, Sofya: Borina, Basım yılı yok.
- Kâşânî, İzzeddîn. *Tasavvufun Ana Esasları (Misbâhu'l-Hidâye ve Miftâhu'l-Kifâye)*. Trc. Hakkı Uygur, İstanbul: Kurtuba Kitap, 2010.
- Kılıç, Filiz-Bülbül, Tuncay. *Demir Baba Velayetnamesi (İnceleme-Tenkitli Metin)*. Ankara: Grafiker Yayınları, 2011.
- Kıpçak, Nur. “Kadın Evliyaların Er/Kek Olarak Anılması Üzerinde Tevhit ve Mücerretliğin Etkisi Rabia Adeviye Örneği”. *Turkish Studies* 9/3 (Winter 2014): 879-891.
- Kiel, Machiel. “Eskicuma”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 11: 396-397. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.
- Koç, Adem. “Güruh-ı Naci'nin Saçlı Bacıları: Alevi-Bektaşî İnanç Sisteminde Kadın Olmak”. *Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi* 12 (Sonbahar 2015):125-144.
- Lubomir Mikov. *Bulgaristan'da Alevi Bektaşî Kültürü*. Trc. Orlin Sabev (Orhan Salih), İstanbul: Kitap Yayınevi, 2008.
- Memişoğlu, Hüseyin. “Bulgaristan'da Türk Kültür ve Sanat Eserleri”. *Vakıflar Dergisi* 23 (1994): 311-319.
- Noyan, Bedri. *Demir Baba Vilayetnamesi*. İstanbul: Can Yayınları, 1976.
- Ocak, Ahmet Yaşar. “Bektaşilik”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 5: 373-379. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.
- Ocak, Ahmet Yaşar. *Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler (Metodolojik Bir Yaklaşım)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1992.
- Ocak, Ahmet Yaşar. *Alevi ve Bektaşî İnançlarında İslam Öncesi Temelleri*. 9. Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları, 2012.
- Ögel, Bahaeddin. *Türk Mitolojisi (Kaynakları ve Açıklamalarıyla Destanlar)*:1. 5. Baskı. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2010.
- Tanyu, Hikmet. *Türklerde Taşla İlgili İnançlar*. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1968.
- Turan, Ömer-İbrahimgil, Mehmet Zeki. *Balkanlardaki Türk Mimari Eserlerinden Örnekler*. Ankara: TBMM Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, 2004.
- Uludağ, Süleyman. *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2001.
- Uludağ, Süleyman Uludağ, “Mücerred”, *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 31: 447-448. İstanbul: TDV Yayınları, 2006.
- Ayhan Aydın İnfö. “Rumeli'de Ünlü Kız Ana Tekkesi'yle İlgili Bazı Belgeler”. Erişim: 10 Şubat 2019,
<http://ayhanaydin.info/ahmet-hezarfen/ayhan-ayd-n-kitap-yaz-lar/594-rumeli-de-uenlue-kiz-ana-tekkese-yle-iligili-bazi-belgeler-ahmet-hezarfen>.
- Türk Dil Kurumu. “Genel Türkçe Sözlük: bacı”. Erişim: 2 Şubat 2019,
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c922adee55a98.54567471
- Türk Dil Kurumu. “Genel Türkçe Sözlük: hoppa”. Erişim: 2 Şubat 2019,
http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c76828fb88092.46232977.

EKLER

Resim 1

Kızana Sultan Türbesi ve Tekkesi (2012)

Resim 2

Kızana Sultan Tekkesi'nde Misafir Odaları (2012)

Resim 3

Kızana Sultan Türbesi (2012)

Resim 4

Kızana Sultan Türbesi'nin İçi ve Kızana'nın Mezarı (2012)

